

Subtropický mravenec a spol.

Jsou mezi námi. Pod našimi prahy si budují chodbičky. Při hledání potravy vlezou až k nám domů. Na zahradě přebírají velení. Vytlačují ostatní mravence. Chrání mšice, jež produkují medovici: sladkou lepkavou šťávu, která jim moc chutná, ale dusí rostliny a špiní auta. Také umějí nepříjemně kousat. Přivandrovali mravenci ze Středomoří. Svůj zadeček dokážou natáčet všemi směry, aby mohli na nepřítele vystříknout kyselinu. Říká se jim také mravenci mediteránní. Tak se totiž nazývá všechno, co pochází z oblasti kolem Středozevního moře.

Ze Středozeví se tito mravenci dostali až k nám. Pravděpodobně se svezli se zahradními rostlinami z jihu. K založení nové superkolonie stačí, když cestu přežije jedna jediná oplodněná královna. Nepřítel a chorob, které je ohrožují na jihu Evropy, se u nás tito mravenci bát nemusejí. A díky klimatickým změnám mohou přežít i naše zimy. Proto se u nás ve městech stále

častěji na chodnících objevují hromádky písku a dlaždice se pomalu propadají.

Ještě horší se ti možná zdá křížák pruhovaný, který se u nás už také zabydlel. Patří k největším

evropským pavoukům a původně se potuloval jen v oblasti Středozemního moře. V posledních letech se však ve velkém stylu vydává na pochod. Upřímně řečeno, už někdy v minulém století byl spatřen v Belgii. Takže by možná přešel hranice i beze změny klimatu. Ale rozhodně ne v takovém počtu. Třeba už bydlí i u vás na zahradě. Poznáš ho podle černožlutého pruhování, které mu má dodávat zdání nebezpečnosti. Tak hrozný ale zdaleka není. Jeho kousnutí skoro nebolí.

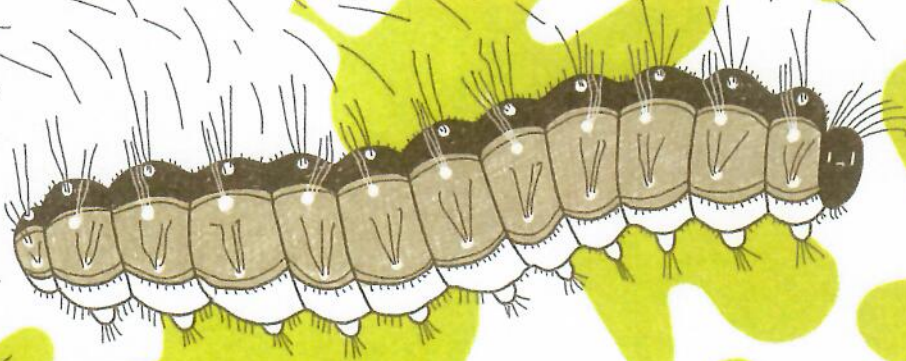
Pozor si však musíš dávat na housenky bourovčíka toulavého. V důsledku klimatických změn se bourovčík přesunuje stále dál na sever. Dokonce už byl spatřen i v Anglii a ve Švédsku. Než se z housenky stane hezká můra, vysedává se svými kamarády na dubových listech. Především za teplého a suchého léta může přemnožení housenek znamenat opravdovou pohromu. Strom ožerou úplně dohola a mohou dráždit kůži. To má

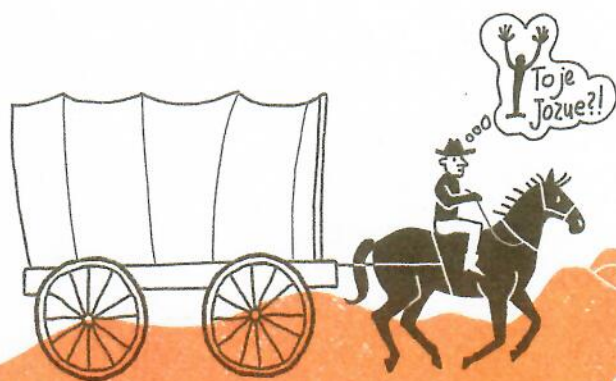
na svědomí téměř milion štětinek, které housenka umí vystřelovat jako šípy. Může je také roznášet vítr. U většiny lidí způsobují štětinky jen svědění, ale někdy mohou vyvolávat záněty, nevolnost a dušnost. I když se žádné housenky nedotkneš ani nevidíš žádné štětinky.

Housenky bourovčíka mají stejně jako klíšťata, přivandrovalí mravenci a křížáci pruhovaní rády teplo. Původně pocházejí z jižní a východní Evropy. Tam se nikdy tolik nepřemnoží, protože mají ve svém okolí přirozené nepřátele, různé brouky a ptáky. Svědivé housenky naštestí chutnají i našim sýkorám koňadrám. Někdy je však třeba přistoupit k tvrdším opatřením. V Belgii vysílají do boje s housenkami armádu vyzbrojenou hořáky. V Nizozemsku si na housenky brousí zuby protivníci ve vzduchotěsných oblecích a plynových maskách. S přístrojem podobným vysavači berou útokem napadené stromy a housenky bez milosti vysávají.

126

127

Ani juka to nemá lehké

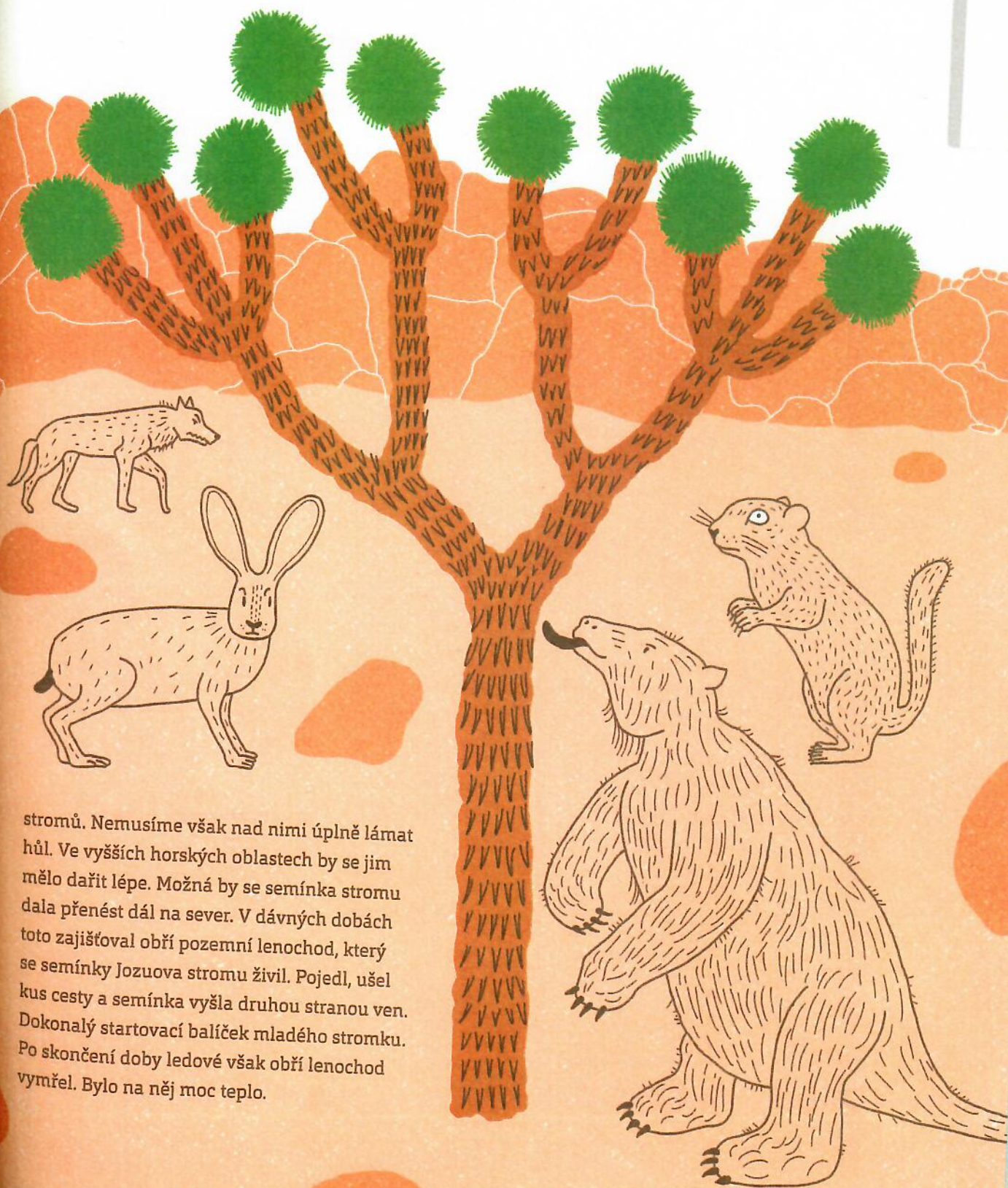
Juka. Možná ji máte na zahradě nebo doma v pokoji. Pokud je to juka krátkolistá, *Yucca brevifolia*, staral bych se o ni co nejlépe. Tato rostlina totiž také trpí změnou klimatu. Ve volné přírodě roste jen na poušti na jihozápadě USA. Když věřící Američané v devatenáctém století putovali na krytých vozech pouští, uviděli neznámý strom. Juku. Připomínala jim proroka Jozua. Ne že by Jozuovi rostly na hlavě a na ruce krátké špičaté listy. Ale v bibli se píše, že Jozue v modlitbě vztáhl ruce k nebesům — a větve juky jim natažené paže připomínaly. Proto strom nazvali Jozuův strom, *Joshua tree*. Zvláštní stromy daly jméno celé oblasti, národnímu parku Joshua Tree. Může se však stát, že o století později už žádné juky nebudou.

Jozuovy stromy se dovedou vypořádat s horkem i suchem. Jinak by nerostly v poušti. Stačí jim jeden pořádný liják a zase mohou celý rok vesele růst. Jejich natažené větve a listy zachytí každou kapku. Několikametrovými kořeny nasávají vlhkost z půdy. Ale podnebí je čím dál škodolibější. Kvůli suchu přibývá přírodních

požárů. Na déšť se někdy musí čekat opravdu hodně dlouho. Voda se navíc kvůli vyšším teplotám rychleji odpařuje. Tím trpí hlavně mladé stromky. Nemají ještě pořádné větve a kořeny, aby se zásobily vodou z jediné spršky. Do příštího deště pak nevydrží.

Špatná zpráva pro Jozuův strom. Ale i pro zvířata, která žijí v americké poušti. Zajíc tmavoocasý a čipmank východní si sice v poušti lebedí, ale když sucho trvá moc dlouho, musejí sáhnout po své krabičce poslední záchrany. A tím je Jozuův strom. Svými zoubky se zakousnou do kůry a získají právě tolik vody, aby přežili. Když stromů ubude nebo úplně zmizí, budeme se muset rozloučit i s těmito malými zvířátky. K nelibosti lišek, kojotů a dravých ptáků. Těm ti malí tvorečkové moc chutnají. Bez čipmanků, zajíců a krys nepřežijí. V poušti pak bude mrtvo. Jsme zase u toho: na přežití jednoho druhu stromu závisí spousta zvířat.

Podle některých předpovědí bude na konci našeho století přežít jen asi 10 % Jozuových

stromů. Nemusíme však nad nimi úplně lámat hůl. Ve vyšších horských oblastech by se jim mělo dařit lépe. Možná by se semínka stromu dala přenést dál na sever. V dávných dobách toto zajišťoval obří pozemní lenochod, který se semínky Jozuova stromu živil. Pojedl, ušel kus cesty a semínka vyšla druhou stranou ven. Dokonalý startovací balíček mladého stromku. Po skončení doby ledové však obří lenochod vymřel. Bylo na něj moc teplo.

nějakému kopci, stoupala nahoru, nebo scházela dolů. Nejsem stvořena pro rovínu, pocházím odtud, ale stejně mě překvapuje, když to tu opět vidím: výšky, strmé pády, vše svislé proti vodorovnému.

Lidé přijíždějí z velikých dálek, jen aby mohli vidět takto stvořenou přírodu, a jsou nadšeni, *fantastické, amazing*. Stojí na palubách velikých jako fotbalová hřiště, zatímco diesellové motory chrlí zplodiny. Stojí tam a ukazují a dívají se na jasné modrou vodu, na straně hrající všemi odstíny zelené, tam, kde se malické domečky posazené ve stráních drží, jak můžou, kde je sráz menší než čtyřicet stupňů a víc než tisíc metrů nad nimi jsou hory, otrhané a ostré hrany země mřící do nebe, posypané tím bílým popraškem, co mají turisté tak rádi, *wow it's snow*, který v létě i v zimě leží na severních stranách vrcholků.

Ale turisté nevidí Søsterfossene – vodopády Søster, ani Søstebøho salaše v horách, ty už dávno zmizely, nemůžou vidět ani řeku Breio, ta zmizela jako úplně první, ještě předtím, než sem připluly lodě, než sem přijeli Američané a Japonci se svými telefony a kamerami a prodlouženými objektivy. V místech, kde dříve tekla řeka, teď pod zemí leží roury a rány v přírodě způsobené bagristy postupně zarůstají vegetací.

S rukou na kormidle udržuji nízkou rychlost, blížím se do vesnice, projíždím kolem elektrárny, velkého, těžkého kolosu z cihel stojícího osaměle u vody; monument mrtvé řeky a vodopádu. Odtud se táhnou dráhy všemi směry, některé z nich i přes samotný fjord. Dokonce i to jim povolili.

Eidsdalen, Magnusova vesnice.

Z Eidsdalenu nebyl vidět fjord, lidé tam nikdy nepocítili chuť soli na rtech, vítr ji tam nikdy nedonesl. Nahore zas lidé necítili vůni moře. Tam vyrostl. Ale oni měli jezero, jezero bez chuti, jezero, kolem kterého všechno rostlo. Později se vyjádřil tak, že jemu moře nikdy nechýbělo.

Druhá strana hory byla jemnější, mírnější, tady se voda sbíhala do řeky Breio, řeky lososů, řeky vodníků, řeky sladkovodních mušlí. Protlačila se skrz trhlinu horského masivu, a tak tu trhlínu miliony kapek vody každíčkou vteřinou formovala, v pádu, v peřeji, v klidných hladkých pasážích. Za slunečného počasí se řeka měnila v zářivou stuhu.

Breio pokračovala až do Ringfjordenu a tam, ve vesnici na úrovni moře, potkala řeka slanou vodu. Právě tam se ledovcová voda spojovala s mořem.

Ringfjorden, moje vesnice.

A tak ještě byly chvíli spolu, voda z ledovce a voda z moře, dříve, než si sluníčko stihlo přitáhnout jejich kapky jako páru do vzduchu, vysoko až do mraků, kde se jim podařilo vyklouznout gravitaci.

Vrátila jsem se, přitáhl mě sem Blåfonna – Modrý ledovec, který kdysi býval náš.

Při vjezdu do Ringfjordenu panuje bezvětří a já musím poslední úsek dojet na motor. Bublání motoru přehlušuje vše ostatní, Blá – Modrá plyne vodou a zachává za sebou jen nepatrně pocuchanou hladinu.

Tuhle krajinu nikdy nezapomenu. Tady to té stvořilo, Signe, řekl jednou Magnus. Myslel tím, že se krajinu stala mou součástí – promítla se do způsobu mé chůze, s pokrčenými nohama, jako bych stále čelila

„Jenom Amani dostane všechno, co si přeje,“ prohlásí Liv pochmurně. „A rozhodně to není to, co by pro ni bylo dobré.“

Leila se zamračí a sleze za mámatou a Mattym po dobře známých kovových schodech. Je zvláštní být zpátky na temné lodi po vši té rozlehlé bílé záři, skoro klaustrofobní. Vejde do dobře známé kajuty plné map. Máma vzhledně.

„Proč se kapitán tolik bojí toho, že poplujeme za Miso?“ zeptá se Leila.

„Nemám tušení,“ odpoví máma, jako by se nechumelilo. „Ale nakonec souhlasil a na ničem jiném nesejde. Navíc máme i nějaké dobré zprávy, vid, Matty?“

Matty se chabě zazubí a ukáže Leile displej notebooku, na kterém je otevřený Leilin tweet z arktické pláně.

Miso už ušla 3200 kilometrů a dnes jsme ji chvílku pozorovali, jak spí ve sněhu, než si nás všimla. Zdá se, že je zdravá a spokojená, a všechny vás zdraví! Příští zastávka Kanada. Přes odkaz na našem profilu se můžete podívat, kde všude už Miso byla. Sledujte #KdeJeMiso, aby vám neunikly žádné nové příspěvky a fotografie.

Fotka vypadá na monitoru počítače ještě mnohem líp. Je vidět, jak se liščina hustá modrá srst leskne, zlaté jiskry v jejích očích. Nesnese pomyslení, že je teď sama uprostřed moře, lapená na plošinou křč.

Máma poklepe prstem na ikonky pod tweetem. Leila přimhouří oči a cítí, jak jí údívem padá brada.

3,3 tisíce sdílení, 12,5 tisíce lajků.

Stále ještě na ta čísla hledí, když zase o malinko povyrostou.

„Jsme viroví!“ řekne máma.

„Virální,“ opraví jí Matty.

„Před minutou náš příspěvek sdílel National Geographic.“

A naši stránku navštěvuje ohromná spousta lidí, vid, Matty?“

Matty odměřeně přikývne. Pořád působí zoufale a tlumí tak Leilino nadšení.

„Měli bychom je odkázat na nějakou stránku, kde by mohli přispět na výzkum,“ navrhne Leila. „Můžeme přidat odkaz na nějakou sbírku?“

„Výnikající nápad,“ prohlásí máma. „Měli bychom to ukázat kapitánu Johanssonovi, aby pochopil, že na tom nezáleží jen nám. Všechny tyhle lidi to teď zajímá taky.“

Máma dál vesele švitoří, a možná to dělá jen proto, že má starost o Miso, ale Leilu napadne, že třeba nechce dopustit, aby nastalo ticho dost dlouhé na to, aby se Leila zeptala, co je špatně, a Matty jí odpověděl.

Vedle domu jsem uviděl víko staré nádrže na dešťovou vodu. Byla zamčená zrezivělým zámkem. Mohla být stejně stará jako dům. Byla v ní ještě voda?

Lou vešla do usychající zahrady. Kdysi byla pře-rostlá. Teď byly jabloně suché, se žlutými listy na větvích.

Dveře do kůlny byly otevřené, možná to byl vítr. Zavrčela je. Otočila se a na něco ukázala.

„Co je to?“

Za mnou, vzadu na zahradě, pod tmavými stromy, stálo něco velikého a vysokého, překrytého několika zelenými celtami. Mělo to dlouhý a oválný tvar a na obě strany z toho něco čouhalo. U země byl vidět jakýsi stojan.

Lou mě zatahala za ruku. „Pojď.“

Celty byly špinavé a potrhané, ale dobře uvázané. Byly uvázané provazy v různých vybledlých, vyšisovaných barvách. Zelené, modré, šedobílé, překřížené. Některé z nich už začaly hnít, musely být z bavlny nebo konopí. Ale většina z těch umělých byla stále v dobrém stavu.

Na některých místech mezi provazy uvízly listy. Listy se proměnily v malinkaté kapsičky plné hlíny, ve kterých přistála semínka. Rostly z nich malé rostlinky. Malé rostlinky, které uschly a zakynuly v poušti.

Šli jsme až úplně k tomu. Natáhl jsem ruku a osahával celtu, pokoušel se uhadnout, co se pod ní ukrývá.

Byla měkká, jako by pod ní nic nebylo, ale najednou moje prsty zastavily u něčeho tvrdého, u nosníku?

Rukou jsem pokračoval nahoru. Nosník pod celtou potkal druhý, a něco na nich leželo, něco obrovského, těžkého. Hned jsem to poznal.

Po levé straně se objevila cesta lemovaná velkými stromy, celá ve stínu. Pokračovali jsme cestou dolů. Alejí. Teplota klesla o mnoho stupňů.

Lou zjevně pocítila, jak je tady příjemné, náhle totiž zrychlila.

Zatočili jsme, otočil jsem se, silnici za námi už nebylo vidět. Před námi byla další zatačka. Líbilo se mi, že jsme tu sami. Že tu není ani stopy po utečenec-kém táboře. Že jsem mohl předstírat obyčejného tátu na procházce s dcerou, v normálním světě. Jako dřív.

Šli jsme pět minut, kolem malého stavení. Na dvou kamenných domků, kolem malého stavení. Na dvou místech jsem zahlédl lidi. Jednu starou paní, která odnášela truhlu se šitím do auta. Staršího muže, který sundával houpačku ze stromu. Odjížděli, bahli, asi chtějí na sever, jako všichni ostatní.

Jinak bylo všude prázdno. Opuštěno, i tady.

Zůstaly jen stopy po lidech, kteří tady žili. Zácłony, které se někomu líbily, zahradní nábytek, v němž někdo sedával, komíny, z kterých se dříve kouřilo, hrábě, které řádkovaly štěrka na dvoře, hřiště na pétanque, kde koule s nepatrným zaduněním třeřovaly písek.

Dokázal bych tady bydlet, pomyslel jsem si, i když to bylo daleko od moře. Tady, u cesty, ve stínu, bych opravdu dokázal bydlet, mohl by to být můj domov.

Objevil se další dům. Poslední u cesty, před lesem. Dům nebyl ani veliký nebo nazdobený, ale stejně to oproti našemu bytu doma byl palác.

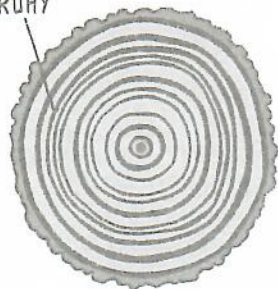
Musel být už dlouho opuštěný, nebo osídlený někým, kdo se o něj nedokázal pořádně starat. Dvůr byl zarostlý uschlou trávou, barva na vchodových dveřích se loupala. Všechna okna byla zakrytá okenicemi.

SVĚDKY VÝVOJE KLIMATU POTKÁME PŘI KAŽDÉ PROCHÁZCE LESEM!

S jejich pomocí vědci zkoumají, jaké bylo klima v minulých časech.

Na kmenech poražených stromů nebo na pařezech se dají spočítat letokruhy a z nich vyčíst, jak staré ty stromy jsou. Ovšem letokruhy toho prozradí ještě víc:

LETOKRUHY

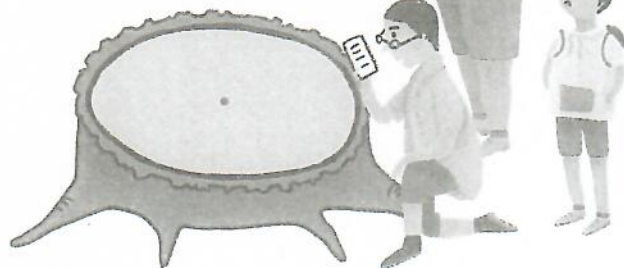
ŠIROKÉ A SVĚTLÉ
=
TEPLÉ,
VLHKÉ POČASÍ

ÚZKÉ A TMAVÉ
=
SUCHÉ,
CHLADNÉ POČASÍ

Pomocí letokruhů získávají vědci informace o klimatu. Na jaře rostou stromy nejvíc, v létě a na podzim stále méně a v zimě si dělají přestávku. Díky těmto změnám vznikají letokruhy.

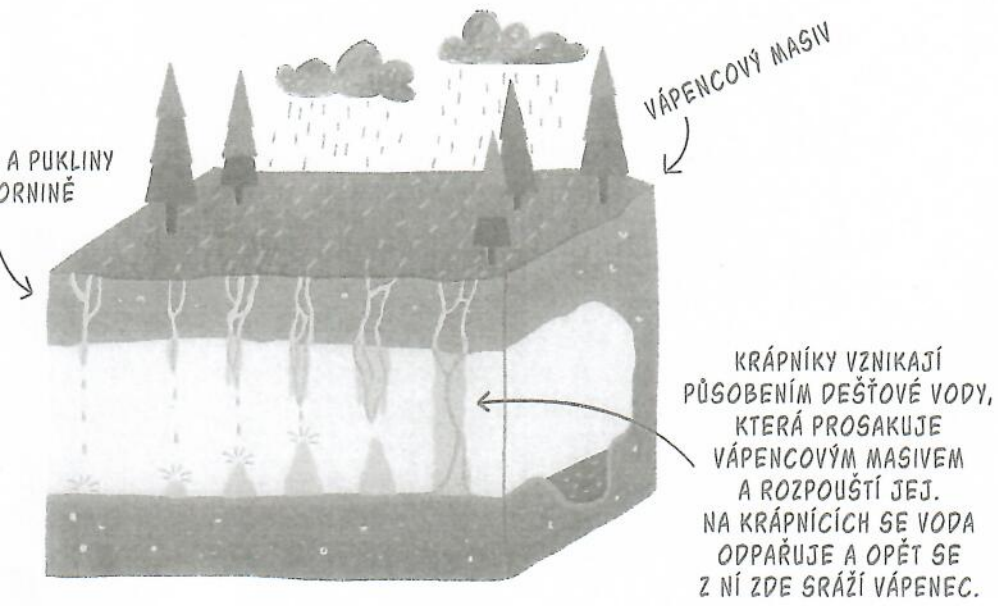
Ne, protože v tropech je teplo a vlhko po celý rok.

Tak z tohoto se toho asi moc nedozvíme.

Nejsou tam žádné letokruhy?

Kromě rostlin prozradí něco o klimatu například i krápníky.

Pečlivá analýza složení krápníků vědcům vyjeví, jak silné bývaly deště, když jednotlivé části krápníků vznikaly.

